

خشن جامه

علی اصغر فیروزنیا

کارشناس ارشد زبان و ادب فارسی
و دبیر دبیرستان‌های بجنورد

چکیده

نویسنده مقاله با ذکر شواهدی تلفظ کلمه «خشن جامه» را در درس «کیبوتر طوق‌دار» نادرست می‌داند و شکل صحیح آن را به صورت «خشن جامه» مطرح می‌کند.

کلید واژه‌ها:

خشن، خشن، خشن جامه، خشن جامه.

در درس «کیبوتر طوق‌دار» (مندرج در ادبیات فارسی ۳) چنین آمده است: «ناگاه صیادی بدحال خشن جامه، جالی بر گردن و عصایی در دست، روی بدان درخت نهاد.»

(ادبیات فارسی ۳، ۱۳۸۹: ۱۰۷)

اگر به فرهنگ‌ها مراجعه کنیم، درمی‌یابیم که تلفظ واژه «خشن جامه» در عبارت مذکور از کلیله و دمنه به شکل «خشن جامه» صحیح است، نه «خشن جامه».

در اینجا شواهدی را برای تأیید این نظر نقل می‌کنیم.

۱. «خشن xašan: گیاهی است از انواع بوریا که از آن جامه بافند و درویشان پوشند.» (معین، ۱۳۷۱، ج ۱: ۱۴۲۵)

۲. «خشن اَخْ شَأ (ل) گیاهی باشد که از آن جامه بافند و فقیران و درویشان پوشند.» (برهان قاطع)، (از ناظم الاطباء)، (فرهنگ جهانگیری). جامه ساخته شده از خشن:

بر کش مسیح غم ز دل، پیش که صبح بر کشد

این خشن هزار میخ از سر چرخ چنبری

ای که تو را به ز خشن جامه نیست

حکم بر ابریشم و بادامه نیست

ترکیب: خشن پوشیدن: جامه‌ای که از گیاه خشن بافته باشند،

در بر کردن. (ناظم الاطباء) «(دهخدا، ۱۳۳۶، ج ۱۲: ۵۸۹)

۳. «خشن - به فتح اول بر وزن چمن، گیاهی باشد که از آن جامه بافند و فقیران و درویشان پوشند.» (تبریزی، ۱۳۷۹، ۳۴۲)

۴. «خشن پوش: آن که جامه بافته شده از گیاه خشن در بر کرده باشد.» (گلچین معانی، ۱۳۸۱، ج ۱: ۳۳۴)

۵. «خشن / kashan/ یک نوع گیاهی که از آن جامه می‌بافند و آن را کم بغلان [تهی‌دستان و فقیران] و قشاقان می‌پوشند.» (شکوری، ۱۳۸۴، ج ۱: ۶۹۷)

غیاث‌الدین محمد رامپوری هم تلفظ واژه خشن را در فارسی به فتح‌تین و در آخر نون، ذکر کرده است و کلمه مشابه آن را در عربی به فتح اول و کسر ثانی آورده است.

(ر.ک. به غیاث‌اللغات، ۱۳۶۳: ۳۳۳)

ضمناً واژه «بدحال» در عبارت منقول از کلیله و دمنه، با تعریف واژه «خشن جامه» پیوند دارد. (ر.ک. به لغت‌نامه دهخدا) ۱۳۳۶، ج ۶: ۷۳۷، ذیل لغت «بدحال»

پس با عنایت به نکات یاد شده، قرائت کلمه مورد نظر به صورت «خشن جامه» بر شکل دیگر آن یعنی «خشن جامه» ترجیح دارد.

منابع

۱. معین، محمد؛ فرهنگ فارسی، (۶ جلد)، چاپ هشتم، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۱.
۲. دهخدا، علی‌اکبر؛ لغت‌نامه، (۳۰ جلد) انتشارات مجلس شورای ملی، ۱۳۳۶.
۳. تبریزی، محمدحسین؛ برهان قاطع، چاپ اول، تهران، نیما، ۱۳۷۹.
۴. شکوری، محمدجان؛ فرهنگ فارسی تاجیکی، تصحیح محسن شجاعی، ۲ جلد، چاپ اول، تهران، فرهنگ معاصر، ۱۳۸۴.
۵. غیاث‌الدین محمد رامپوری؛ غیاث‌اللغات، چاپ اول، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳.
۶. گلچین معانی، احمد؛ فرهنگ اشعار صائب، (۲ جلد)، چ ۳، امیرکبیر، ۱۳۸۱.
۷. گروه مؤلفان؛ ادبیات فارسی (۳) (شاخه نظری به استثنای رشته ادبیات و علوم انسانی)، چاپ دوازدهم، تهران، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۸۹.

اگر به فرهنگ‌ها
مراجعه کنیم،
درمی‌یابیم که تلفظ
واژه «خشن جامه»
در عبارت مذکور
از کلیله و دمنه به
شکل «خشن جامه»
صحیح است، نه
«خشن جامه»